

Elle McNicoll

Een soort
VONK

Vertaald door Margaretha van Andel

LEMNISCAAT ROTTERDAM

© Nederlandse vertaling: Margaretha van Andel 2020

Omslag: Eveline Verburg

Nederlandse rechten Lemniscaat b.v., Vijverlaan 48,
3062 HL Rotterdam, 2020

ISBN 978 90 477 1266 4

NUR 283

Copyright © Elle McNicoll

Oorspronkelijke titel: *A Kind of Spark*

Oorspronkelijke uitgever: Knights Of

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, geluidsband of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Druk- en bindwerk: Wilco, Amersfoort

Dit boek is gedrukt op milieuvriendelijk, chloorvrij gebleekt en verouderingsbestendig papier en geproduceerd in de Benelux, waardoor onnodig en milieuverontreinigend transport is vermeden.

Kijk voor spelletjes, lessuggesties en meer op:

www.lemniscaat.nl

Voor mam, pap en Josh.
En alle kinderen met blij fladderhanden.

Hoofdstuk 1

‘Dit handschrift lijkt nergens naar!’

Ik hoor de woorden, al lijken ze van ver te komen, alsof ze door een muur worden geschreeuwd. Ik blijf naar het vel papier staren. Ik kan lezen wat erop staat. Woord voor woord, zelfs door de waas van tranen heen. Ik voel dat iedereen in de klas naar me kijkt. Mijn beste vriendin. Haar nieuwe vriendin. Het nieuwe meisje. Een paar jongens lachen. Mijn ogen laten het papier niet los.

Dan, ineens, is het weg.

Mevrouw Murphy heeft het van mijn tafeltje gegrist en scheurt het aan stukken. Het geluid van het scheurende papier overstemt alles. Het vult mijn oren. De personages van het verhaal dat ik heb geschreven smeken haar ermee op te houden, maar dat doet ze niet. Ze knijpt de snippers tot een prop en zwiept hem richting prullenbak. Mis. Mijn verhaal belandt in een frommelig hoopje op het haveloze kleed.

‘Die lakse hanenpoten wil ik niet meer zien,’ schreeuwt ze. Misschien schreeuwt ze niet eens, maar het voelt wel zo. ‘Begrepen, Adeline?’ Ik word liever Addie genoemd. ‘Nooit meer. Je bent toch geen kleuter? Op jouw leeftijd hoor je beter te weten.’

Was mijn zus er maar. Keedie kan alles uitleggen

wat voor mij onbegrijpelijk is, alles waar ik geen controle over heb. Ze maakt de dingen logisch. Ze begrijpt het.

‘Begrépen?’

Haar geschreeuw is zo luid en de stilte daarna is zo stil. Ik geef een beverig knikje. Zelfs al snap ik er niks van. Ik weet alleen dat deze knik van me wordt verwacht.

Ze zegt niets meer. Ze loopt terug naar haar bureau en negeert me verder. Ik voel het nieuwe meisje naar me gluren, mijn vriendin Jenna zit te smoezen met haar nieuwe vriendin Emily.

We zouden mevrouw Bright hebben dit jaar; voor de zomervakantie hadden we al even kennis met haar gemaakt. Toen ze haar naam opschreef, tekende ze er een klein, lachend zonnetje naast. Maar ze werd ziek en in plaats van haar, kregen we mevrouw Murphy.

Ik had gehoopt dat het dit jaar beter zou gaan op school. Dat het met mij beter zou gaan.

Ik diep mijn synoniemenboekje op. Mijn *thesaurus*. Ik kreeg het met kerst van Keedie. Ze weet hoe dol ik ben op vreemde woorden, en we moesten lachen omdat het woord ‘thesaurus’ ons deed denken aan een dino. Ik lees een aantal woorden om rustiger te worden, om het schreeuwen en het scheuren te verwerken.

Ik vind er een die me aanspreekt. *Verschrompeld*.

Op een dag als deze ga ik in de lunchpauze het liefst naar de schoolbibliotheek. Ik voel hoe de andere kinderen me in de gaten houden als we onze stoelen

onder de tafeltjes schuiven en de klas uit lopen; de schoolbel krijst door alles heen. Harde geluiden maken me draaierig, alsof ze recht in mijn zenuwen boren. Ik loop door de gang en probeer rustig te ademen en strak voor me uit te kijken. De anderen praten, gillen, verdringen zich. Ze komen te dichtbij, ze duwen en trekken. Mijn hart bonst en mijn nekharen beginnen te prikken.

Pas als ik in de bibliotheek ben, wordt het weer stil. Daar is tenminste plek. Een van de ramen staat open om de frisse lucht binnen te laten. Luid praten is niet toegestaan. De boeken staan allemaal op onderwerp in de kasten en zijn duidelijk gelabeld.

En meneer Allison zit achter zijn bureau.

‘Addie!’

Hij heeft donkere krullen en een uilenbril; een grote, magere man in een oude trui. Als ik een woord uit mijn thesaurus zou moeten kiezen voor meneer Allison, zou het ‘beminnelijk’ zijn.

Maar ik zeg liever ‘aardig’. Want dat is wat hij is. Mijn hersens zien veel. Ze maken plaatjes van woorden, en als ik iemand het woord ‘aardig’ hoor gebruiken, zie ik meneer Allison voor me, onze bibliothecaris.

‘Ik heb iets voor je!’

Ik vind het fijn dat hij geen saaie vragen stelt. Hij vraagt nooit naar mijn vakantie of hoe het met mijn zussen gaat. Hij praat vooral over boeken.

‘Echt iets voor jou.’ Hij loopt naar een van de leestafels en legt een groot boek met een harde kaft voor me neer. Al het akelige wat ik eerder voelde, stroomt uit me weg.

‘Haaien!’

Ik sla het boek meteen open en streek de glanzende schutpagina. Vorig jaar heb ik meneer Allison verteld hoeveel ik van haaien hou. Hoe fascinerend ik ze vind, fascinerender nog dan de oude Egyptenaren en dinosaurussen.

Hij heeft het onthouden.

‘Het is een soort encyclopedie,’ zegt hij als ik aan de leestafel ga zitten. ‘Een encyclopedie is een boek waarin je alles kunt lezen over één onderwerp, of over een bepaald onderzoeksterrein. Deze hier gaat uitsluitend over haaien.’

Ik knik, het duizelt me een beetje.

‘Ik denk trouwens dat je alles al weet wat erin staat,’ zegt hij, en hij lacht erbij zodat ik snap dat hij een grapje maakt.

‘Haaien hebben geen echte botten,’ zeg ik. Zacht raak ik een afbeelding aan van een haai die ik ken, de blauwe haai. ‘En ze hebben zes zintuigen. Geen vijf. Ze kunnen voelen dat hun omgeving elektrisch geladen is. De elektriciteit van het leven! En ze kunnen ook van kilometers afstand bloed ruiken.’

Hun zintuigen zijn soms overdonderend. Te luid, te sterk, te veel van alles.

Ik blader verder naar een grote foto van een Groenlandse haai die in zijn eentje in het ijskoude water zwemt.

‘De mensen begrijpen ze niet.’ Mijn vinger rust op de vin van de haai. ‘Ze haten ze. De meeste mensen. Ze zijn bang en begrijpen niets van hen. Daarom willen ze ze kwaad doen.’

Meneer Allison blijft een tijdje stil terwijl ik de eerste bladzijde lees.

‘Neem het maar mee naar huis en hou het zo lang je wilt, Addie.’

Ik kijk op. Hij glimlacht, maar zijn ogen kloppen niet met zijn mond.

‘Dank u wel.’ Ik doe mijn best al het blijde wat ik voel in mijn stem te stoppen zodat hij weet dat ik het meen. Hij loopt terug naar zijn bureau en ik verdiep me in het boek. Niets kalmeert me meer dan lezen na een hoop tumult in een vijandige klas. Ik hoef me niet te haasten. Niemand die me opjaagt of tegen me schreeuwt. Alle woorden volgen de regels. De plaatjes zijn kleurig en levensecht. Maar ze laten me met rust.

Als ik ’s avonds in slaap probeer te vallen, zwem ik in gedachten diep onder de koele golven van de oceaan, samen met een haai. We cirkelen rond een verlaten scheepswrak, we verkennen onderwatergrotten en koraalriffen. Overal kleuren, maar in een eindeloze ruimte. Geen mensenmassa’s, geen geduw en gedoe. Ik zou zijn rugvin niet aanraken. We zwemmen gewoon naast elkaar.

En we hoeven niets te zeggen. Het is genoeg om er te zijn.

Hoofdstuk 2

Niets op een dag duurt langer dan wachten op mijn zus.

Als ik thuiskom van school staat pap al te koken. Vandaag is het maandag, dus eten we pasta. Ik hou van kale pasta. Met te veel saus is het alsof mijn tong verdrinkt en daarom maakt pap een simpel, wit sausje voor me, en een aparte voor de rest van ons gezin: hijzelf, mijn twee grote zussen, en mam als ze niet moet werken.

‘Het eten is bijna klaar, Addie.’

Pap weet dat hij me niet gelijk van alles moet vragen. Dat ik tijd nodig heb om bij te komen. Dat weet hij van Keedie, die dit eerst aan mij heeft uitgelegd en daarna aan pap. Nu gaat het beter.

Ik help de tafel te dekken en we gooien sliertjes spaghetti omhoog om te kijken of ze aan het plafond blijven plakken. Eén sliert valt naar beneden, recht in paps open mond. Hij lacht en eet hem eerst op voor hij een brul geeft naar boven, naar Nina die daar tegen haar camera zit te praten. Hij roept dat ze naar beneden moet komen. Hij hoort haar stoel niet over de vloer krassen of het snorren van de terugschuivende cameralens, het klikje waarmee haar slaapkamerdeur zich sluit.

Ik wel.

Nina is mijn andere grote zus, zeer aanwezig en nogal veeleisend. Maar wat ze precies wil, weet ik niet zeker. Een ander huis, een nog perfecter leven. Het soort leven dat ze in haar filmpjes leidt. Een net, opge-reuimd, roségouden leven. Ze heeft kastanjebruin haar dat ze blond verft en een paar beschaafde piercings. Ze draagt Schotse rokken en coltruitjes. In haar slaap-kamer staan indrukwekkende lampen en een camera op een hoog statief. Door die camera praat ze tegen duizenden mensen over kleding en make-up.

In haar filmpjes lacht ze op een manier die ik in het echt nooit zie.

‘Waar ging je vlog vandaag over?’

Pap stelt altijd hetzelfde soort vragen. Hij noemt het ‘een beetje moeite doen’. Hij zegt dat het belangrijk is om mensen te laten weten dat je in ze geïnteresseerd bent. Maar als ik in iemand geïnteresseerd ben, stel ik ze wel honderd vragen en die lijken nooit op elkaar.

‘Een gewone Q&A,’ antwoordt Nina terwijl ze wat pasta op haar bord scheidt. De geur van de saus die ze eroverheen doet, prikt in mijn neus. ‘Maar ik heb veel minder views sinds ik geen *hauls* meer doe.’

Mam had haar gezegd dat het zonde van het geld was om elke maand een berg nieuwe kleren te kopen. Het draaide op een enorme ruzie uit. Deuren werden dichtgesmeten en mijn handen hadden getrild.

Nina komt overeind en loopt naar de koelkast, ze trekt hem open en pakt een flesje fris. ‘Waar blijft ze?’

Ik ben erachter gekomen dat Nina’s stem verandert als ze over Keedie praat. Haar stem wordt zichtbaar, twee verschillende kleuren. Een donkere en een lichte. Beide kleuren zijn voor Keedie. Maar ik weet niet goed wat ze betekenen.

Nina is niet de zus op wie ik wacht. Dat is Keedie.

Pap geeft geen antwoord op haar vraag, maar ik weet dat ze hem niet aan mij stelde, omdat ze niet naar me keek. Ik draai wat pasta rond mijn vork. Dat duurt even.

‘Hoe ging het op school?’ Ik voel Nina’s ogen over me heen glijden. Afwerend haal ik mijn schouders op. Ze loopt terug naar de tafel en schuift weer aan. ‘Ik vroeg je wat, Addie.’

‘Nina.’ Pap roept haar vriendelijk tot de orde.

‘Dat weet ik niet meer.’ Dat is geen leugen, ook al zegt Nina nu van wel. Het is gewoon lastig om alles meteen in het juiste verband te zien. Pas over een paar dagen wordt de herinnering duidelijker.

‘Er mankeert niks aan je geheugen,’ zegt Nina. Ze schraapt met haar bestek over haar bord op een manier die me ziek maakt. ‘Als ze zegt dat ze het niet meer weet, is er iets aan de hand.’ Ze heeft het nu tegen pap.

‘Hoe vind je je juf?’

Mevrouw Murphy licht op achter mijn oogleden. Haar gele voortand. Haar lange nagels. ‘Ze is precies zoals Keedie zei.’

Nina laat haar mes en vork kletterend neerkomen. ‘Nou ja, zeg... Je zit dus gewoon Keedie na te praten. Het is eeuwen geleden dat ze Keedies juf was, Addie. En jij hebt haar pas een week, dus hoe kun je nu al weten wat het voor iemand is?’

‘Waarom vroeg je het dan?’

Ik snap niets van Nina. Als we praten, weet ik niet wat ze wil horen. Ze praat anders tegen de mensen die naar haar kijken, anders dan tegen mij. Alsof ze echt om hen geeft. Ik kijk ook wel eens naar haar.

Toen ik nog elke zaterdag therapie kreeg, zette de man soms foto's voor me neer, foto's van mensen die verschillende gezichten hadden opgezet. *Uitdrukkingen*, corrigeerde hij me dan. Maar het waren verschillende gezichten. Hij vroeg me te beschrijven wat die mensen voelden. Dat kon ik niet. Hoe kon ik dat zeggen, hoe kon ik weten wat er echt met ze aan de hand was?

Maar hoe meer ik oefende, hoe beter het ging. Dus keek ik ook naar Nina. Hoe ze breed in haar camera lachte. Dan was ze gelukkig; ze was dol op de mensen tegen wie ze kletste. Ook al zijn het eigenlijk vreemden. Gezichten die ze niet eens kan zien. Ik ben haar zusje. En toch kan ik het gezicht waarmee ze naar mij kijkt niet begrijpen.

Ik weet nooit wat Nina wil.

Ineens hoor ik wat. Het klopje op het grote keukenraam. Ik vlieg omhoog om het open te gooien nog voor pap en Nina iets in de gaten hebben. Ik had haar knokkels al tegen het glas gehoord net voor ze echt tikte.

Keedie is er.

Ze klimt de keuken binnen, ze wurmt zich door het open raam. Ik geef haar een knuffel. Ze is de enige die ik knuffel. Ze grijpt me nooit te stevig vast en ze gebruikt ook geen sterk parfum dat in mijn neus prikt, alleen een lichte zeep die naar thuis ruikt.

'Ha, lievelingsmens van me.' Haar stem zit vol kleur, een prachtig, vloeibaar goud.

Ik glimlach tegen haar ribben. Ze stelt geen vragen. Ze laat me los zodra ik dat doe.

'Nina, misschien stop ik wel met studeren en word ik een *influencer*, net zoals jij.' Keedie ploft op de stoel naast de mijne en vult haar bord met de overgebleven

pasta. 'Ik kan ze geen van allen uitstaan daar en de collegezalen zijn rampzalig.'

'Grapjas.' Nina reageert sarcastisch, al lacht ze wel een beetje. 'Wat mankeert er aan de zalen?'

Keedie kijkt me aan en grimast. Instinctief grijns ik terug.

'Slecht licht.'

Ik knik vol begrip.

'O, juist.' Nina neemt een slokje van haar fris. 'Eén van jullie geheimpjes, begrijp ik.'

Slecht licht is het soort licht dat zo fel is dat iemand als ik er hoofdpijn van krijgt. Het doet zeer aan je ogen – het is een schreeuwerig licht.

Keedie is Nina's tweelingzus. Maar ze lijkt niet op Nina. Ze lijkt op mij. Autistisch, net als ik.

Keedie en ik gaan na het eten naar de rivier. Het pad dat afdaalt naar de modderige oever van de *Water of Leith* is bedekt met grind en we genieten van het knerpende geluid onder onze schoenen.

Ik strek me uit om een van de boombladeren aan te raken. Het blad zal over niet al te lange tijd verkleuren en afsterven, dat weet ik. Toen mam me daar voor het eerst over vertelde, barstte ik in tranen uit, tot ze me duidelijk maakte dat het normaal was en helemaal niet erg. Dat de bladeren er niets van voelen als ze doodgaan.

'Mevrouw Murphy schreeuwde tegen me vandaag.' Ik trap tegen een steentje zodat het door de lucht zeilt en in het stromende water valt. 'Omdat mijn handschrift zo slordig was.'

Keedie houdt even haar pas in en werpt een blik op mijn gezicht. Ik weet dat ze daar niet veel wijzer van zal worden. We gaan verder over de brug. Ik heb wat takjes geraapt om over de leuning te gooien.

‘Dat was gemeen van haar, Addie.’

‘Ze had niet eens gelezen wat ik had geschreven. Ze zei dat ze dat niet kon.’

‘Het komt door je motoriek.’ Keedie staat stil en pakt heel zacht mijn handen vast.

‘Motoriek?’

‘Onze hersens sturen berichtjes naar onze handen. Ze zeggen wat ze moeten doen.’ Haar vinger tikt eerst op mijn palm en daarna tegen mijn slaap. ‘Als je... anders bent, gaat dat soms ook wat anders. Je handen kunnen het lastig vinden om precies te doen wat je hersens willen. Die hebben het er al zo druk mee om alle woorden foutloos en in de goede volgorde op te schrijven, dat ze vergeten het netjes te doen.’

‘Oké.’ Ik laat Keedies woorden tot me doordringen.

‘Mijn handschrift is net zo.’ Ze geeft me een duwtje en lacht. ‘Daarom wilde Nina niet dat ik de kerstkaarten namens ons tweeën schreef.’

Ik lach als er in mijn hoofd een herinnering aan Nina opduikt. Nina, afgelopen december, zittend bij de open haard met alle kerstkaarten voor zich uitgespreid. Die kaarten nam ze echt serieus, net zoals het inpakken van de cadeautjes.

‘Op de universiteit gebruik ik een laptop,’ gaat Keedie verder. ‘Dat is een stuk handiger.’

Ik kauw op mijn onderlip. ‘Dat zal mevrouw Murphy vast niet goedvinden.’

‘Nee,’ verzucht Keedie. ‘Die haat alles waar iemand ook maar íéts aan kan hebben, zo herinner ik me haar tenminste.’

‘Er zit een nieuw meisje in mijn klas.’ Ik verander van onderwerp, mam heeft me verteld dat je dat het beste kunt doen als je ergens over bent uitgepraat. ‘Ze komt uit Londen.’

‘Spannend.’

‘Ik denk dat ze nog geen vriendinnen heeft.’

‘Tja.’ Keedie gebaart dat ik mijn takjes over de brugleuning moet gooien. ‘Misschien moet jij dan maar haar vriendin worden.’

‘Dat zou kunnen,’ – ik gooi mijn eerste tak naar beneden en zie het water kringelen als het de oppervlakte raakt – ‘zolang ze de bibliotheek maar leuk vindt.’

‘En Jenna?’

‘Die is nu altijd met Emily. Ik denk niet dat Emily me mag.’

Dit kan ik Keedie rustig vertellen. Mam en Nina zouden gelijk zeggen dat ik me aanstelde en dat ik gewoon bij ze aan moest schuiven in de kantine; dat ik vriendinnen kon zijn met allebei.

Leuk en aardig doen. Natuurlijk willen ze jou net zo goed als vriendin.

Keedie weet dat het zo simpel niet is. Dat eerste indrukken rampzalig zijn. Dat je niet zomaar een nieuwe vriendin maakt. Ik kan het gesmoes zien, en het gestaar en gegiechel. Ik weet dat dat niet goed is.

‘Nog een reden dus om vriendinnen te worden met dat nieuwe meisje,’ zegt Keedie.

Ik knik. Maar de afgelopen paar jaar is er iets veranderd. Vroeger kon je op het schoolplein naar iemand toe gaan als je zin had om te spelen. Maar nu klonteren ze allemaal in groepjes bij elkaar en willen ze liever praten dan spelen.

Ik mis het spelen.

‘Trouwens...’ Keedie veegt haar gouden haar uit haar gezicht. ‘Ik heb niemand op de universiteit verteld dat ik autistisch ben.’

Ik kijk op. Ze is zo groot, haar benen zijn haast net zo lang als mijn hele lichaam. Ik moet altijd naar haar omhoogkijken. ‘Waarom niet?’

Keedie vindt het nooit erg om over haar autisme te praten. Ze is, zoals pap het noemt, ‘luid en duidelijk.’ Ze kreeg haar diagnose op ongeveer dezelfde leeftijd als ik, tussen haar negende en tiende. Mam zei dat Nina vanaf het begin deed wat van haar werd verwacht. Lopen, haar eerste woordjes. Ze lustte bijna alles en op school ging het goed.

Keedie zei geen woord tot haar vijfde. Ze grapt nu dat dat was omdat ze niets te vertellen had. Maar Keedie had ook moeite met andere kinderen en met haar juffen en meesters, ze kon haar emoties slecht de baas. Op school ging het alleen maar goed als ze echt betrokken of geïnteresseerd was. Ik weet van mam dat de school soms belde om te zeggen dat Keedie er midden in de rekenles vandoor was gegaan.

Een geluk dat ik Keedie heb om alles uit te leggen. Om me duidelijk te maken waarom ik een lelijk handschrift heb, waarom mijn hersens vlamvatten bij harde geluiden en felle kleuren.

Zij had niemand die dat voor haar kon doen.

‘De meeste mensen snappen het nog steeds niet, Addie.’

‘Maar...’ Ineens heb ik behoefte om te *stimmen*, het gesprek wordt me te veel. ‘Is maskeren dan niet veel moeilijker?’

Stimmen is iets wat ik doe als ik overprikkeld raak. Mijn handen beginnen te fladderen, mijn ledematen

worden rusteloos. Soms begin ik op de achterkant van mijn hoofd te slaan. Er zijn goede stims en slechte stims, maar voor de meeste stims geldt dat ik ze beter kan verbergen. En maskeren doen we als we voor een niet-autist willen doorgaan, voor iemand die *neuro-typisch* is. Dan moeten we de neiging om te stimmen onderdrukken, onszelf sussen en bewust oogcontact maken. Superhelden moeten ook vaak doen of ze gewone mensen zijn en volgens Keedie is dat precies hetzelfde.

‘Maskeren, o, daar word ik steeds beter in.’ Keedie geeft me een knipoog. Haar grote, groene ogen staan helder en zijn lastig voor me om te lezen.

Mensen zijn geen boeken. Een boek dat je kent is altijd vertrouwd, vol met woorden en plaatjes die nooit zullen veranderen. Maar mensen kunnen steeds weer nieuw en vreemd zijn, ook al ken je zo nog zo lang.

Op de terugweg houdt Keedie haar pas in. ‘Zullen we naar beneden rennen, de heuvel af?’

‘Ja!’ gil ik.

We rennen. Mijn handen fladderen er vrolijk op los, nu mogen ze stimmen zonder dat iemand er wat van zegt. Keedie joelt en zingt. Lachend en naar adem snakkend komen we beneden aan.

Keedie omhelst me van achteren, heel kort, en dan lopen we in het wazige septemberlicht verder naar huis.